

TROMPETIȘTI CELEBRI AI EPOCII SWINGULUI ȘI CONTRIBUȚIA LOR LA ISTORIA JAZZULUI MONDIAL

FAMOUS TRUMPETERS OF THE SWING AGE AND THEIR CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF WORLD JAZZ

PETRU HĂRUȚĂ¹,

lector universitar, doctorand,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 785.161.036.9

780.8:780.646.1.036.9

780.8:780.646.1.071.2

Trompeta ocupă un loc de frunte în muzica de jazz, atât în calitate de instrument solistic cât și ca membru al ansamblurilor și orchestrelor. Mulți trompetiști celebri au adus o contribuție importantă în evoluția jazzului universal. În articolul de față este întreprinsă o succintă caracterizare a activității și a stilului interpretativ al celor mai de vază trompetiști ai swingului din anii '30-'40 ai sec. XX: Henry „Red” Allen, James „Bubber” Miley, Charles Melvin „Cootie” Williams, Rex Stewart, Roy Eldridge, Bunny Berigan, Harry James, Clark Terry.

Cuvinte-cheie: *trompetă, cornet, jazz, swing, big band*

1 trompetru@gmail.com

The trumpet occupies a leading position in jazz music, both as a solo instrument and as a member of ensembles and orchestras. Many famous trumpeters have made an important contribution to the evolution of universal jazz. This article presents a brief characterization of the activity and the interpretative style of the most prominent trumpeters of the swing from the '30s- 40s of the 20th century: Henry „Red” Allen, James „Bubber” Miley, Charles Melvin „Cootie” Williams, Rex Stewart, Roy Eldridge, Bunny Berigan, Harry James, Clark Terry.

Keywords: trumpet, cornet, jazz, swing, big band

Introducere

Istoria jazzului cunoaște mulți trompetiști celebri care, deseori, au fost nu doar interpreți, ci și compozitori, aranžori, lideri ai bandurilor, fondatori de stiluri noi în muzica de jazz. Unii cercetători consideră că „anume trompetiștii de jazz au fost cei care, grație gândirii non-banale și independente, curajului și creativității speciale „de breaslă”, au determinat (fiecare în perioada sa) vectorul dezvoltării jazzului și i-au format vocabularul stabil” [1 p. 124]. Trompetiștii de jazz nu suntocoliți de atenția muzicologilor și, mai ales, a jurnaliștilor, dar, spre regret, putem constata o anumită disproporție în abordarea activității interpreților de „prima linie”, cum au fost Louis Armstrong, „Dizzy” Gillespie sau Miles Davis și a celorlalți trompetiști ce au activat alături de marii „piloni” ai jazzului, aducând și ei o anumită contribuție în arta interpretării la trompetă de jazz și în evoluția jazzului, în general. Cele mai mari lacune revin, în acest sens, anilor 1930-1940, care au intrat în istoria jazzului sub denumirea de „era swingului”¹.

Scopul articolului de față este de a prezenta portrete de creație și unele particularități ale stilului interpretativ al mai multor trompetiști importanți ce activau în perioada swingului.

La începuturile swingului

Era swingului și-a luat începuturile în a doua jumătate a anilor 1920 care, de fapt, reprezintă o perioadă de tranziție de la jazzul tradițional la swing. În această perioadă încă activau cornetiștii „școlii vechi”, reprezentanții stilurilor de la New Orleans și Chicago, precum: Joe King Oliver, Freddie Keppard, „Bix” Beiderbecke și, desigur, geniul jazzului Louis Armstrong. Alături de ei și-au început cariera tinerii trompetiști care au fost influențați de „părinții” jazzului, dar, în același timp, erau sortiți să devină vedetele stilului nou. Printre aceștia se disting: Henry „Red” Allen, James „Bubber” Miley, Charles Melvin „Cootie” Williams, Rex Stewart.

„Red” Allen (Henry „Red” Allen, 1906-1967) se consideră unul dintre fondatorii stilului *swing* și al componenței clasice a big band-ului, de rând cu Fletcher Henderson, Duck Ellington, Benny Carter și Count Basie. Născut în Algiers, Louisiana, „Red” Allen a învățat să cânte la trompetă, făcând parte din bandul condus de tatăl său. A activat și în alte trupe, precum: *Excelsior Band*, orchestrele lui John Lewis, Eddie Jackson etc. În 1927 a plecat la Chicago, unde a colaborat cu trupa lui „King” Oliver. În 1929 a venit la New-York, unde și-a început cariera în bandul lui Luis Russell, iar în 1933 a devenit solist-cheie al orchestrei lui Fletcher Henderson, care, alături de orchestra lui Duke Ellington, a fost una din cele mai influente trupe ale perioadei.

„Red” Allen s-a manifestat drept trompetist înăscut, era un virtuoz ce avea un sunet deschis și puternic. Posedând o manieră de interpretare asemănătoare cu cea a lui Louis Armstrong, practica intonațiile specifice *bluesului* și *hot-jazzului*, un stil melodic ornamental. Manifesta o inventivitate deosebită în aplicarea diverselor efecte timbrale și dinamice, în interpretarea trilurilor, *glissando*, în atacă și întreruperi de sunet. Totodată, a luat mult și de la Roy Eldridge, reprezentant al swingului. În orchestra lui F. Henderson a avut ca partener pe saxofonistul Coleman Hawkins, de la care a preluat interesul pentru prelucrarea melodică a armoniilor sofisticate. J.L. Collier menționează că el „poseda cu măiestrie registrul acut, trompetă lui avea un sunet cald, succulent, el știa admirabil să expună o melodie <...>. În ciuda împrumuturilor evidente de la Armstrong (frazee alungate și figuri de efect în registru acut), Allen a rămas în istoria jazzului ca un muzician de o originalitate strălucitoare” [3 p. 98].

1 Spre exemplu, în articolul de sinteză semnat de V. Bukreev [2 p. 145], sunt nominalizați doar trei trompetiști ai anilor 1930-1940, aceștia fiind Harry James, „Bubber” Miley și „Cootie” Williams.

După 1940, „Red” Allen conducea propriul ansamblu și big band-ul *New York City Orchestra*, interpretând muzică în stilurile *swing* și *dixieland*. A lăsat numeroase înregistrări, inclusiv în colaborare cu „King” Oliver, Clarence Williams, „Fats” Waller, Louis Armstrong, Jelly Roll Morton, Coleman Hawkins, Teddy Wilson, Lionel Hampton, Sidney Bechet, Artie Shaw, „Kid” Ory ș.a. În anii 1960 tânărul trompetist Don Ellis l-a numit, în revista *DownBeat*, „cel mai avangardist trompetist din New-Yorkul de astăzi” [citată după: 4].

„Bubber” Miley (James „Bubber” Miley, 1903-1932) a fost format în tradițiile jazzului din New Orleans. A evoluat într-o trupă care o acompania pe interpreta bluesurilor Mamie Smith. Fiind influențat de stilul trompetiștilor Johnny Dunn și „King” Oliver, „Bubber” Miley a însușit mai multe procedee caracteristice acestora și anume: tonurile de blues, *growl*-efecte realizate prin deschiderea incompletă a supapelor, utilizarea surdinelor. Cu un astfel de „bagaș” a venit, în 1923, în orchestra lui Duke Ellington *The Washingtonians*, producând o revoluție adevărată, grație sunării neobișnuite a trompetei sale. Duke Ellington aducea aminte: „Odată cu apariția lui Bubber, ansamblul și-a schimbat fața. Putea „hârcâi” și „răcni” toată noaptea, cântând sfâșietor la trompeta sa. Anume atunci am înțeles că este timpul să ne despărțim de muzica dulce” [citată după: 5 p. 65]. Maniera interpretativă a lui „Bubber” Miley a dat începutul curentului nou în muzica de jazz care a fost supranumit „stilul junglei”.

„Cootie” Williams (Charles Melvin „Cootie” Williams, 1911-1985) a fost angajat în orchestra lui Duke Ellington în 1929, după plecarea lui „Bubber” Miley. Anterior a colaborat cu mai multe formații, inclusiv cu orchestrele conduse de Chick Webb și Fletcher Henderson. Fiind originar din statul de sud Alabama, Williams și-a luat drept model al stilului interpretativ creația lui „King” Oliver și Louis Armstrong, considerându-l pe Armstrong „cel mai mare trompetist al lumii”. Ca și „Bubber” Miley, a fost renumit pentru maniera interpretativă în „stilul junglei” și pentru utilizarea *plunger*-surdinelor. Părăsind orchestra lui Ellington, „Cootie” Williams a devenit liderul secției de trompete în cadrul big band-ului lui Benny Goodman, care spunea că el „întrecea pe toți ce au cântat vreodată în această secțiune. Citea bine la prima vedere, avea cel mai puternic sunet. Nimeni nu a putut interpreta un *lead* (aici: vocea melodică principală – P.H.) asemenea lui Cootie, dar și solo-urile sale nu au fost mai puțin admirabile” [citată după: 6].

Rex Stewart (Rex Williams Stewart, 1907-1967) a fost originar din Washington, la vârsta de 10 ani a început să învețe cornetul, la 14 ani deja a lucrat în orchestre conduse de Elmer Snowden, Fletcher Henderson, Louis Russel. Din 1934 a colaborat cu orchestra lui Duke Ellington, devenind o vedetă a acesteia. Ca și „Bubber” Miley, Rex Stewart utiliza *growl*-efecte și *plunger*-surdine. Cele mai caracteristice procedee ale lui fiind „mormăitul”, cântarea cu pavilionul semideschis și cu pistoane care nu sunt apăsată complet, ceea ce conferea sunetului o nuanță „nazală” irepetabilă. Cu toate acestea, cornetul lui Rex Stewart avea o sunare foarte bogată în nuanțe, iar stilul lui interpretativ se deosebea printr-o frazare foarte expresivă.

După 1944, a lucrat cu ansamblul său în antrepriza lui Norman Grantz *Jazz At The Philharmonic*, iar în anii 1957-1958 a adunat orchestra *Henderson All Stars Directed By Rex Stewart* (altă denumire: *Fletcher Henderson Reunion Band*), realizând înregistrări împreună cu „Cootie” Williams.

Trompetiștii din „epoca de aur a swingului”

Anii 1930-1940 sunt considerați perioada de înflorire a swingului, a big band-urilor, dar și a trompetei de jazz. În secția de alămuri a numeroaselor big band-uri trompeta a ieșit pe prim plan, înlocuind definitiv cornetul. „Chiar și în anii '20, – menționează A. Asriel, – cornetiștii de jazz au apelat ocazional la trompeta. Acum trompeta devenise stăpână” [7 p. 160]. Tot în această perioadă a început să se folosească flogornul, mari maeștri ai acestui instrument fiind Clark Terry, „Snooky” Young, Billy Butterfield ș.a.

În anii 1930-1940 a început un adevărat bum al orchestrelor mari. Big band-urile deveneau tot mai multe, fiecare având nevoie de trompetiști buni, printre care se numără astfel de muzicieni ca: Roy Eldridge, „Buck” Clayton, Bunny Berigan, „Snooky” Young, Clark Terry, Charles Shavers, Billy Butterfield, Billy May, „Bobby” Hackett, Carl Warwick, Cat Anderson, Harry James, Hot Lips Page, Ray Anthony, „Red” Rodney, Joe Newman, Harry Edison și mulți alții. Aproape fiecare dintre ei a fost celebru prin anumite calități particulare. Astfel, „Bobby” Hackett și-a făcut un nume ca urmaș al legendarului cornetist

Bix Beiderbecke, imitând perfect maniera lui. Unii trompetiști au devenit celebri ca interpreți ai notelor înalte – printre ei sunt, de exemplu, Pinuts Holland și, mai ales, Cat Anderson (prima trompetă a bandului lui Duke Ellington), pe care Winton Marsalis l-a numit „unul dintre cei mai buni trompetiști ai notei înalte”, despre care *Hugues Panassié* scria: „Acesta este un maestru uimitor al registrului acut extrem (știe să cânte la înălțimi de vârf cu mare putere)” [8 p. 65-66].

Mulți trompetiști au trăit o viață lungă, realizând diverse proiecte ca interpreți, în colaborare cu cei mai mari muzicieni ai jazzului (Clark Terry a activat ca trompetist și fligornist mai mult de șapte decenii; „Snooky” Young care s-a afirmat în anii 1930 ca liderul secției de trompete la Jimmie Lunceford și Count Basie, a cântat în diferite orchestre mari până în 2010; Ray Anthony, solist și bandleader, compozitor, actor de cinema, showman, ultimul participant al bandului lui Glenn Miller, care, în 2020, a sărbătorit 98 de ani, este de fapt „o legendă vie” a timpului nostru). Unii s-au manifestat ca mari aranžori („Buck” Clayton, Billy May, Charles Shavers), conducători ai bandurilor (Roy Eldridge, Billy Butterfield, „Buck” Clayton, Charles Shavers, Harry James, Ray Anthony ș.a.), cântăreți (Hot Lips Page, Bunny Berigan), pedagogi („Buck” Clayton, Billy Butterfield), actori de cinema (Ray Anthony, Harry James, Billy Butterfield). Unii s-au bucurat de prestigioase distincții și premii (Ray Anthony, Clark Terry, Billy May ș.a.).

Este evident că, în cadrul unui articol, nu este posibil de a-i prezenta pe toți în linii mari. Am selectat doar câteva figuri care au făcut parte din cele mai faimoase orchestre ale timpului. Din trompetiștii care au adus un aport considerabil la înflorirea artei swingului, influențând generații ulterioare de muzicieni, i-am ales pe Roy Eldridge, Bunny Berigan, Harry James și Clark Terry.

Roy Eldridge (1911-1989) a fost unul dintre cei mai remarcabili trompetiști ai „epocii de aur a swingului”. Născut la Pittsburg, de la 6 ani cânta la percuție, la 12 ani a început să studieze trompeta și peste patru ani deja conducea o orchestră. În 1930 a ajuns la New York, unde a lucrat în diverse trupe, cum ar fi: *Mckinney's Cotton Pickers*, orchestra lui Fletcher Henderson etc. În anii 1930-1940 conducea bandul său în Chicago. Roy Eldridge ieșea rar în public, dar de fiecare dată în formații recunoscute și cu parteneri buni, cum ar fi: Louis Armstrong, Mildred Bailey, Gene Krupa, Artie Shaw, Benny Goodman, Billy Taylor, Oskar Peterson, Count Basie, Coleman Hawkins, Ben Webster, Art Tatum, cântăreața Anita O'Day ș.a. A colaborat cu antrepriza *Jazz At The Philharmonic*, iar în anii 1963-1965 conducea ansamblul Ellei Fitzgerald.

Stilul de interpretare al lui Roy Eldridge a fost influențat de Louis Armstrong și de Red Allen, mai târziu de Rex Stewart. În afară de această, a împrumutat multe procedee interpretative de la saxofoniști, precum Coleman Hawkins și Benny Carter. A lăsat un număr foarte mare de înregistrări, în care putea fi ușor de recunoscut sunetul său, fiind apropiat de saxofon. Avea un atac curat și energic, deseori făcea întreruperi bruște, frecvent utiliza *vibrato* în frazele de final. Roy Eldridge a influențat toate generațiile ulterioare de trompetiști, în special Dizzy Gillespie care la începutul carierei sale îi copia maniera interpretativă și îl considera mentorul său.

Bunny Berigan (1908-1942) a trăit o viață foarte scurtă (doar 33 de ani), dar a reușit să se afirme ca un jazzman de excepție. A cântat în cele mai bune big band-uri din a doua jumătate a anilor 1930. A fost și conducător al bandurilor proprii, dar unele calități personale nu i-au permis să atingă înălțimi mari în acest domeniu.

A devenit faimos ca solist strălucit în orchestra lui Benny Goodman, dar, de fapt, s-a manifestat, incontestabil, ca solist dominat în orice formație unde n-ar fi activat. Poseda o tehnică impecabilă și un sunet pătrunzător: trompeta lui suna la fel de puternic ca și secțiunea formată din trei trompete. Totodată, contemporanii apreciau abilitatea improvizatorică a lui Berigan, precum și capacitatea sa de a interpreta balade sentimentale cu un sunet melodios și tandru.

Harry James (1916-1983) s-a născut în Albany, într-o familie de artiști ai circuitului. La 4 ani a evoluat deja ca acrobat, iar la 6 ani cânta bine la trompetă. La vârsta de 12 ani a fost angajat în orchestra circuitului, cântând și în trupele locale de dans. Primul angajament serios i-a propus band-liderul Ben Pollack, iar momentul de cotitură pentru Harry James a fost anul 1936, când și-a început cariera profesională în cadrul big band-ului lui Benny Goodman. Însuși Goodman i-a finanțat orchestra proprie în 1939. În

concertul de debut al trupei lui Harry James a participat tânărul cântăreț Frank Sinatra care, ulterior, a avut o rodnică colaborare cu această orchestră.

La începutul anilor 1940 cariera muzicianului s-a dezvoltat impetuos. G. Simon scrie că „popularitatea lui Harry James a crescut permanent, iar în vara anului 1942 chiar a depășit pe cea a lui Glenn Miller” [9 p. 326]. Orchestra lui a înregistrat multe compoziții cu vocaliști celebri, precum: Frank Sinatra, Doris Day, Dick Haymes, Helen Forrest ș.a. A evoluat în mai multe filme ca actor de cinema. Cu toate acestea, a fost fidel trompetei, evoluând ca interpret până la sfârșitul vieții sale.

În câteva surse putem găsi unele caracteristici ale stilului lui Harry James. Astfel, se menționează că, în calitate de trompetist, el a fost faimos prin solo-urile sale captivante și prin stilul său de bravură care putea fi recunoscut din prima frază. În același timp, sunetul lui era „tare, frumos, cantabil” [9 p. 319], se distingea prin „căldură și lirism” [2 p. 6], iar maniera sa interpretativă a fost un model pentru trompetiștii din epoca swingului. Toate acestea i-au adus lui Harry James reputația unuia dintre cei mai influenți trompetiști ai secolului XX.

Clark Terry (1920-2015) s-a născut în St. Louis, fiind al șaptelea copil din familia cu unsprezece copii. Prima sa trompetă a făcut-o din furtunul de grădină. În adolescență a participat la bandul liceului și a cântat în cluburi locale. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a activat în orchestra Trupelor Marine, după care a fost membru al comboului condus de Eddie „Cleanhead” Vinson. La sfârșitul anilor 1940 și-a început activitatea în orchestrele lui Count Basie și Duke Ellington, afirmându-se ca un artist de jazz de talie mondială. Se consideră pionier al fligornului și unul dintre cei mai apreciați showmani ai jazzului.

Clark Terry manifesta talentul de improvizație și simțul incomparabil al swingului. A fost trompetist cu o ambușură perfectă și o tehnică a respirației dezvoltată care îi permitea să țină notele extrem de lungi. Poseda o sunare caldă, catifelată, înfrumusețată cu un *vibrato* foarte expresiv și divers. „Îmbinând tonul din St. Louis al tinereții sale cu stilurile contemporane, sunetul lui Terry a influențat o generație, inclusiv Miles Davis” [10].

Clark Terry a trăit o viață lungă, participând la multe proiecte artistice. A colaborat cu muzicieni de vază, cum ar fi: Charlie Parker, Lester Yung, Art Tatum, Earl Hines, Oscar Peterson, Quincy Jones, Jerry Mulligan, J.J. Johnson, Doc Severinsen, Skitch Henderson, Bob Brookmeyer, trupa *Tonight Show* și mulți alții. A practicat diverse stiluri, inclusiv *bebop* și *hard-bop*, dar, totuși, a rămas fidel swingului pe care promova în anii 1970-1980 împreună cu diverse big band-uri, inclusiv cu cel pe care îl conducea – *Clark Terry's Big BAD Band*. A înregistrat o serie de albume notabile, a contribuit la coloana sonoră a filmului *Anatomia unui omor* (1959). În 1991 Clark Terry a fost introdus în *Aleea Gloriei* din St. Louis, iar în 2010 a primit premiul *Grammy Lifetime Achievement*.

Concluzii

1. Trompeta de jazz ocupă un loc de frunte în perioada swingului. Trompetiștii celebri ai timpului au adus o contribuție extrem de importantă în istoria jazzului mondial, determinând căile dezvoltării stilistice ale acestuia. Soarta lor, într-un fel sau altul, a fost legată de istoria big band-urilor. Pe de o parte, ei au determinat stilul orchestrelor cu renume ale timpului, formând un sound specific fiecărei trupe, iar pe de alta, mulți dintre ei și-au găsit locul în istorie anume grație bandurilor faimoase care le-au dezvoltat și promovat talentul și măiestria.

2. La intersecția a două epoci în istoria jazzului (a doua jumătate a anilor 1920 – începutul anilor 1930) și-au desfășurat activitatea maeștri ai cornetului, precum: „Red” Allen, „Bubber” Miley, „Cootie” Williams, Rex Stewart. Fiind influențați de arta predecesorilor săi ca „Buddy” Bolden, „King” Oliver și marele Louis Armstrong, ei au preluat ștafeta de la fondatorii stilului clasic *New Orleans* și a *hot-jazzului* din Chicago, fiind, în același timp, martori și actori ai devenirii stilului nou numit *swing*.

3. Perioada de înflorire a swingului (anii 1930-1940) a adus faima interpreților la trompetă și fligorn, cum ar fi: Roy Eldridge, Bunny Berigen, „Buck” Clayton, Harry James, „Snooky” Young, Clark Terry ș.a. Unii dintre ei au devenit mari maeștri ai jazzului, activând în decursul multor decenii și influențând o generație nouă de muzicieni, cum ar fi: Miles Davis, Chet Baker, Kenny Dorham, Clifford Brown, Freddy Hubbard, Don Cherry, Tedd Jones și mulți alții.

Referințe bibliografice

1. ОГОРОДОВА, А., ОРШАНСКАЯ, Е., ЯГОВДИК, А. Гениальные джазовые трубачи XX века и процесс развития джазовой музыки [online]. In: *Манускрипт*, 2018, № 6(92), p. 124-128. Тамбов: Грамота, 2018. ISSN 2618-9690 [accesat 19 martie 2020]. Disponibil: https://www.gramota.net/articles/issn_2618-9690_2018_6_29.pdf.
2. БУКРЕЕВ, В. Труба в джазе. В: *Вестник культурологии*, 2001, № 4, с. 145-151. Москва: ИНИОН РАН. ISSN Печатный: 2658-3291.
3. КОЛЛИЕР, Дж. Л. *Становление джаза*. Москва: Радуга, 1984.
4. YANOW, S. *Henry „Red” Allen: Profiles in Jazz* [online]. [accesat 25 martie 2020]. Disponibil: <https://syncopatedtimes.com/profiles-in-jazz-henry-red-allen/>.
5. КОЛЛИЕР, Дж. Л. *Дюк Эллингтон*. Москва: Радуга, 1991.
6. БУЛАТНОВ, С. *Кути Вильямс* [online]. [accesat 20 febr. 2020]. Disponibil: <http://bulswing.ru/?p=986>.
7. ASRIEL, A. *Jazz: Analysen und Aspekten*. Berlin: Lied der Zeit, 1985.
8. ПАНАСЬЕ, Ю. *История подлинного джаза*. Ленинград: Музыка, 1978.
9. САЙМОН, Д. *Большие оркестры эпохи свинга*. Санкт-Петербург: Скифия, 2008.
10. *Clark Terry* [online]. [accesat 20 febr. 2020]. Disponibil: <http://www.stlouiswalkoffame.org/inductees/clark-terry.html>.

1 blindu4@yahoo.com